

İsm-i Adl ve İsm-i Âdil arasında nasıl bir fark vardır? Adl isminin tecellisi, en güzel hangi misalle açıklayabiliriz?

Adl: Hakkaniyet ve doğruluk. Adâlet üzere oluş. Eza ve zulüm etmeyip, nefislerde ve akıllarda istikameti kaim ve mâlum olan emir ve hâleti icra etmek. Her şeyi yerli yerince yapmak ve her hak sahibine hakkını vermek anlamındadır.

Âdil: (Âdile) Adalet eden. Allah'ın emirlerini noksansız tatbik eden. Doğru. Doğruluk gösteren. Adalet sahibi. Anlamlarına gelmektedir.

Cenab-ı Hakk'ın adaleti iki türlü tecelli ediyor. *Biri*, her şeyi bir ölçü ve mizan içinde yerli yerine koymak şeklindedir. Eşyaya dikkatle bakıldığı zaman, her yönü ile ölçülü, dengeli ve yerli yerinde yaratıldığını görüyoruz.

Mesela, aslanın cismine, yırtıcı pençe, keskin diş verip de içine ruh olarak, kuzunun ruhunu yerleştirmemiş. O cisme uygun bir cesur ruh vermiştir. Bu da adaletin bir tecellisidir. Ya da Kuzu cismine, Aslan'ın ruhunu takmıyor. İnsanın vücudunda, gözü öyle bir mevkiye yerleştirmiş ki, en layık ve adil yer orasıdır. Yoksa, gözler, koltuk altında, ya da ayak üstünde olsa, insanın vücut yapısına hiç de uygun ve adil olmayacaktı. Meyve veren ağaçların boyu iki kilometre olup, bizim boyumuz böyle kalsa idi, yine adil ve mizanlı olmazdı. Zira faydalı değil, zararlı olacaktı.

Kainatın neresine bakarsak bakalım, eşyanın her şeyi, böyle ölçülü ve adil olarak tasarlanıp yaratılmış. Bu da Allah'ın sonsuz adalet sahibi olduğunun en büyük delili oluyor.

Allah'ın ikinci tarz adaleti ise, haksız ve zalimleri cezalandırmak sureti ile tecelli ediyor. Bunun en açık misali, geçmiş kavimlerin inkar ve azgınlıklarına karşılık, topluca helak edilmeleri ve bir takım günah ve kusurlara karşı dünyada musibet ve belalara maruz kalmamız örnek olarak verilebilir. Ama yine de dünyadaki bu cezalar, suçun tam karşılığı olmadığı için, ahirette cehennem ile tamamlanacak.

Yani, ikinci tarz adalet, bu dünyada tam tecelli etmiyor. Sebebi ise, ahirete havale edilmesidir. Bu da bir nevi ahiretin vücuduna delil oluyor. Zira, zalim zulmü ile; mazlum, hakkı ile eşit olarak ölüp buradan gidiyor. Şayet, ahiret ve hesap günü olmasa, şu vaziyet zulüm olur. Allah'da zulümden münezze ve pak olduğuna göre, demek bir hesap günü olmak lazımdır. Allah'ın sonsuz adaletini de birinci tarz ve şekildeki tecellisinden anlıyoruz. Zira eşya ve mahlukat, nihayetsiz mizan ve ölçü dilleri ile buna şahitlik ediyor.